

SÜRDÜRÜLEBİLİR LİDERLİK VE YEŞİL YÖNETİM ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Fetullah BATTAL¹, Şeymanur YILMAZ²

Öz

Bu araştırma, 2003-2024 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin içeriklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada Türkiye Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi’nde (YÖK-TEZ) yer alan ve belirtilen yıllar arasında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Araştırma kapsamında, yeşil yönetim ile ilgili 16 lisansüstü tez çalışmasına, sürdürülebilir liderlik ile ilgili ise 9 lisansüstü tez çalışması olmak üzere toplam 25 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 18’i yüksek lisans tezi iken, 7’si doktora tezidir. Araştırma çalışmasının evreni ve örnekleme, tezlerin tür ve sayıları, yayınlandığı yıllar, hangi alanlarda yürütüldüğü, danışman unvanları, hedef, boyut ve yöntemleri açısından ele alınarak sistematik derleme yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma bulgularında, tezlerin çoğunluğunun 2022-2024 yıllarına ait olduğunu ve en fazla Prof. Dr. unvanlı akademisyenlerin danışmanlık yaptığını göstermektedir. Tezlerden 24 tanesi Türkçe’dir ve eğitim, işletme alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Liderlik, Yeşil Yönetim

JEL Kodları: G00, L53, Q50

QUALITATIVE RESEARCH ON GRADUATE THESES ON SUSTAINABLE LEADERSHIP AND GREEN MANAGEMENT

Abstract

This study aims to reveal the content of postgraduate theses on sustainable leadership and green management conducted in Turkey between 2003 and 2024. In the study, the studies in the National Thesis Centre of the Council of Higher Education of Turkey (YÖK-TEZ) and the studies conducted between the specified years were examined. Within the scope of the research, a total of 25 postgraduate theses were reached, including 16 postgraduate theses on green management and 9 postgraduate theses on sustainable leadership. While 18 of these theses are master's theses, 7 of them are doctoral theses. The population and sample of the research study were analysed in terms of the types and numbers of theses, years of publication, fields of study, supervisor titles, objectives, dimensions and methods of the theses and analysed by systematic review method. The findings of the study show that the majority of the theses belong to the years 2022-2024 and that most of the theses were supervised by academics with the title of Prof. Dr.. 24 of the theses are in Turkish and are concentrated in the fields of education and business administration.

Keywords: Sustainability, Leadership, Green Management

JEL Codes: G00, L53, Q50

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, fbattal@bayburt.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2895-0193>

² Yüksek lisans öğrencisi, Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, seymanur69@outlook.com, <https://orcid.org/0009-0006-9597-524X>

GİRİŞ

Günümüzde sürdürülebilir liderlik, çevresel, ekonomik ve sosyal sorumlulukları bir arada gözeten bir liderlik anlayışı olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir liderlik, liderlerin, organizasyonların uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla bilgi odaklı bir yaklaşım benimsemelerini ve çevreyle uyumlu kararlar alarak, toplum ve ekonomi ile dengeli bir etkileşimde bulunmalarını ifade eder. Bu liderlik türü, yalnızca mevcut durumu değil, gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak hareket etmeyi amaçlar (Yoğurtçu, 2023, s. 31-32).

Yeşil yönetim kavramı ise işletmelerin çevresel sorumluluklarını gözeterek faaliyet göstermelerini sağlayan bir yaklaşımdır. Bu anlayış, işletmelerin amaçları, işlevleri ve üretim süreçlerinden bağımsız olmaksızın çevreyi ön planda tutmalarını ifade eder. Yeşil yönetim, işletmelerin çevreyle uyumlu ürünler üretmesini, kaynak verimliliğini artırmasını ve sürdürülebilir teknolojiler geliştirmesini teşvik eder. Böylece, işletmeler hem rekabet avantajı sağlar hem de doğanın korunmasına katkı sunar. Ancak yeşil yönetimin uygulamaları bazı zorluklar da yaratabilir, enerji ve hammadde fiyatlarının artması, yüksek yatırım maliyetleri ve ekonomik baskılar gibi dezavantajlar söz konusu olabilir (Yüce, 2020, s. 30-38).

Sürdürülebilir liderlik gibi yeşil yönetim anlayışı da işletmelerin çevresel ve toplumsal anlamda etkilerini azaltma ve sürdürülebilirlik ilkesiyle beraber yönetilmesi açısından oldukça önemlidir. İki kavramda çevre bilinciyle hareket etmeyi sağlayıp uzun vadeli bir çalışma serüvenini beraberinde getirir.

Sürdürülebilirlik ve yeşil yönetim kavramları sıklıkla birlikte kullanılsa da aralarında farklar mevcuttur. Sürdürülebilirlik, doğal kaynakları koruyarak hayatın kaliteli bir şekilde devam etmesini hedefler. Çevre kirliliğinin artmasıyla birlikte, işletmelerin çevre dostu ürünler ve hizmetler üretmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin ekosistem dengesini koruması ve çevreye duyarlı hareket etmesi gerekmektedir. Yeşil yönetim ise, çevre bilincinin artması ve sosyal sorumluluk ilkeleri doğrultusunda organizasyonların gelişmesine yardımcı olur (Behçet, 2023, s. 39-40). Sürdürülebilirlik, doğal kaynakları koruyarak gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmayı amaçlarken, yeşil yönetim ise çevre dostu yaklaşımlar benimseyerek işletmelerin çevresel etkilerini minimize etmeyi hedefler.

Bu bilgiler ele alındığında sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramlarının tanımları birbirinden farklıdır. Her ne kadar farklı olsalar da birbirleriyle ilişkileri bağlayıcıdır. Bu nedenle, yeşil yönetim ve sürdürülebilir liderlik birbirini tamamlayan ve destekleyen kavramlardır. Norton ve arkadaşlarına (2015) göre liderlerin çalışanların yeşil davranışları üzerinde rol modeli özelliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Liderlerin, çalışanların yeşil odaklı davranışlarına katılımının, astların gönüllü olarak sergiledikleri yeşil

davranışlar için önemli olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, çalışanlar, liderlerinin çevreye yönelik olumlu davranışlarını gözlemledikçe, yeşil davranışlar konusunda amaçların belirlenmesi için fırsatlar sunmaktadır.

İşletmeler, sürdürülebilir liderlik ilkelerini benimseyerek çevresel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirirken, yeşil yönetim stratejilerini uygulayarak bu sorumlulukları pratikte hayata geçirebilirler. Tamamlayıcılıklarından dolayı çalışmada iki kavram beraber incelenmiştir. Çalışmanın temel hedefi, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramlarına dair yapılan çalışmaların az sayıda olmasından kaynaklanan eksikliğin giderilmesi için fikir sunmaktır.

Bu çalışma, 2003 ile 2024 yılları arasında Türkiye'deki sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının trendlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı ve erişim izni bulunan, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim üzerine yapılmış tezleri çeşitli değişkenler doğrultusunda derleyip incelemektedir. Bu değişkenler arasında tezlerin türleri, yayın yılları, hazırlayan üniversiteler, disiplin alanları, yayın dilleri, danışman unvanları, tezlerin amaçları, kapsamaları ve kullanılan araştırma yöntemleri gibi faktörler yer almaktadır.

Araştırma, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim alanlarına olan akademik ilginin zaman içinde arttığını ve bu konularda yapılan çalışmaların, Türkiye'deki akademik eğilimleri yansıttığını varsaymaktadır. Bu çalışma, bu alanlardaki bilgi birikimini değerlendirmeyi, sürdürülebilirlik ve yeşil yönetim gibi önemli konularda bilimsel gelişmeleri ortaya koymayı hedeflemektedir. Kullanılan yöntem, nitel verilerin sistematik bir şekilde analiz edilmesine dayanmaktadır; betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Jayarajah, Saat ve Rauf (2014), Lin, Lin ve Tsai (2014), Suri ve Clarke (2009)'ın çalışmalarında, betimsel içerik analizi, belirli bir konu kapsamında yapılmış olan yayınlanmış ya da yayınlanmamış tüm araştırmaların incelenip, bu araştırmaların eğilimlerinin ve bulgularının tanımlayıcı bir biçimde değerlendirilmesini içeren sistematik bir yaklaşım olarak tanımlanmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesiyle Türkiye'deki akademik çalışmalardaki çeşitlilik ve eğilimler daha iyi anlaşılacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilir Liderlik

Sürdürülebilirlik, Türkçeye çevrildiğinde belirli anlamlar kazanmış bir kavram olup, İngilizce “sustainability” kelimesinin karşılığıdır. Genel anlamda, bir sürecin sürekliliğini ifade eder. Bu kavram, özellikle ekolojik bağlamda, doğal kaynakların verimli kullanımı ve ekosistemin korunması açısından önemlidir. Doğal kaynakların tükenmesi, ekolojik dengenin bozulmasına yol açabileceği için

sürdürülebilirlik, bu kaynakların geleceğe aktarılmasını sağlamayı amaçlar. Ayrıca ekonomi alanında da kullanılır ve "sürdürülebilir kalkınma" ile eş anlamlıdır. Bu yaklaşım, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken geleceğin ihtiyaçlarını da gözetir. Sürdürülebilirliğin üç temel boyutu vardır, bu boyutlar: ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliktir (Yollu, 2017, s. 10-13).

Liderlik kavramı, İngilizce "leadership" kelimesinden türetilmiştir ve bir bireyin bir grubu veya organizasyonu yönlendirme, yol gösterme becerisini ifade eder. Liderliğe olan ilgi tarihsel olarak devam etse de bilimsel bir araştırma konusu olarak 1930'lu ve 1940'lı yıllarda incelenmeye başlanmıştır. Bu dönemde araştırmacılar, liderlerin stilleri, özellikleri ve davranışlarını, işletmeler ve örgütler üzerindeki etkilerini analiz etmek için çeşitli teoriler geliştirmiştir. Sürdürülebilir liderlik hem mevcut durumu hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak hareket etmeyi amaçlayan bir liderlik türüdür (Yılmaz, 2023, s. 2-31). İki kavram bir araya geldiğinde, bu durum işletmelerdeki liderlerin özelliklerini yansıtmaya başlar. Bu bağlamda, sürdürülebilir liderlik, liderlerin sadece mevcut durumu değil, aynı zamanda gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını da gözeterek hareket etmelerini gerektiren bir anlayışı yansıtır.

Sürdürülebilir liderlik, liderlik çalışmaları alanında oldukça yeni bir kavramdır ve organizasyonların çevresel, sosyal ve ekonomik zorlukları ele alırken uzun vadeli sürdürülebilirliklerini sağlama gerekliliği nedeniyle giderek artan bir ilgi görmektedir (Maguate, 2024, s. 574). Bu kavramının kökenleri, eski uygarlıklara ve felsefi geleneğe dayanır. Ancak son yıllarda artan çevresel, ekonomik ve sosyal zorluklarla birlikte bu kavrama olan ilgi artmıştır. Modern sürdürülebilirlik anlayışının temelleri, 18. ve 19. yüzyıllarda kaynak kullanımı ve gelişimin etik sonuçlarına dair ortaya çıkan düşüncelere dayanır. Nesiller arası adalet fikri, Aydınlanma felsefesi ve Sanayi Devrimi'nin etkisiyle şekillenmiştir. 20. yüzyılın ortalarında sürdürülebilirlik, daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamış ve 1987'deki Brundtland Raporu ile tanımlanmıştır. Bu rapor sonrası, sürdürülebilirlik kavramı iş dünyası, finans sektörü ve liderlik gibi birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır (Yazar, 2023, s. 15-16).

Sürdürülebilir liderlik, sürdürülebilir kalkınma ve liderliğin birleşiminden doğan bir kavramdır. Bu, paydaşların ihtiyaçlarını karşılamak ve işletmenin ana faaliyetlerini geliştirerek tüm paydaşlar için uzun vadeli değer yaratmayı amaçlayan bir liderlik ve yönetim yaklaşımıdır. Yeşil dönüşümcü liderlik ve sorumlu liderlik anlayışlarının ötesine geçerek, ekonomi, toplum ve çevrenin dengeli bir şekilde gelişmesini vurgular. Aynı zamanda, işletmelerin kârlı büyüme ve sürdürülebilirlik sağlamalarına yardımcı olur ve günümüzde liderlik araştırmalarının önemli odak noktalarından biri olmuştur (Avery ve Bergsteiner, 2011a, b).

Ferdig (2007), sürdürülebilir lideri, diğer bireylerle birlikte eylemler geliştiren, bu eylemleri uygulayan ve çevresel değişimlere uyum sağlamalarını destekleyen bir figür olarak tanımlamıştır. Bu şekilde, sürdürülebilir lider insanları bir araya getirir ve onların sürdürülebilirlik sorunlarını keşfetmelerini, öğrenmelerini, tasarlamalarını ve çözmelerini mümkün kılar.

Russell Reynolds modeli, sürdürülebilir liderliği, örgütlerin sadece kısa vadeli kazanımlarına odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda uzun vadeli stratejiler belirleyerek sosyal, çevresel ve finansal performanslarını iyileştirmeyi hedefleyen bir süreç olarak ele almıştır. Bu modele göre sürdürülebilir liderlerin demografik özellikleri, eğitim seviyeleri, deneyimleri, uluslararası görev deneyimleri ve liderlerin görevi oldukça önemli faktörlerdir. Yetkinlikleri incelendiğinde ise sürdürülebilir zihniyet, sistem düşüncesi ile iletişim kurma becerisi açısından oldukça önemlidir. Sürdürülebilir lider davranışlarında ise etik ve bütünlüğü bir arada kullanma, örgüt vizyonunu ve stratejisini geliştirme hedefi bulundurma, operasyonelleştirme stratejisi geliştirme, üst yönetim oluşturma, paydaşları sınırlar ötesinde meşgul etme ve güçlendirme, sürekli iletişim programlarını sürdürme ve performans yönetim uygulamalarını oluşturma becerilerine sahip olması gerekir (Ertaş, 2020, s. 31).

Sürdürülebilir liderler, proje ekibine ve diğer paydaşlara sürdürülebilirliğin önemini etkili bir şekilde anlatmakta ve onları sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaları için motive etmekte yetkili kişilerdir (Iqbal, Ahmad, Nasim ve Khan, 2022). Mashau (2023), sürdürülebilir liderliği tanımlarken, liderlerin ve takipçilerin zihniyetlerinin önemini vurgulamış ve dönüşümsel sürdürülebilirlik için gerekli becerilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Norren ve Beehner (2021), sürdürülebilir liderlik anahtar kavramını, bireysel ya da kolektif inançların ve idaeallerin lideri şekle soktuğu, kapsayıcı ve dengeli bir liderlik süreci olarak ifade eder. Geleneksel liderlik türlerinin tersine, sürdürülebilir liderlik canlı sistemlerle benzerlik gösteren bütüncül bir yaklaşımı benimser. Bu liderler, mevcut koşullara yeni liderlik tarzları uygulamanın yerine, sorunların kökenlerini bulmayı hedefler, örgütlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerini değerlendirerek, ekosistemlerin çeşitliliğini takdir ederler. Sürdürülebilir liderliğin temel yetkinlikleri arasında sistem düşüncesi, işbirliği, sosyal yenilik, sürdürülebilirlik, aktif değerler, ileri görüşlülük, stratejik düşünme ve kişilerarası beceriler yer alır. Kültürler arası bir perspektiften bakıldığında ise, eşitlik, kolektif karar alma, uzlaşa ve gelecek nesillerin hakları gibi ek boyutlar da değer kazanır.

Sonuç olarak, Avrupa Komisyonu'nun 2011 yılında yaptığı tanımla, sürdürülebilir liderliğin organizasyonel stratejilerle entegre edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu, sadece işin içinde yer alan bireylerin değil, tüm paydaşların katılımını gerektiren bir liderlik biçimi sunar (Knight, 2017, s. 3).

Yeşil Yönetim

Günümüz literatüründe yeşil kavramı, çevresel politika ve uygulamaların bir göstergesi olarak tanımlanmıştır (Uslu ve Kedikli, 2017, s. 68). Yeşil, doğanın rengini ifade ederken aynı zamanda çevrenin korunmasıyla da ilişkilidir. Sürdürülebilirlik ve doğanın korunmasına artan ilgiyle birlikte, yeşil kavramı günümüzde sıkça kullanılmaktadır. Bu terim, küresel ısınma, sera gazı emisyonu, toprak, su ve hava kirliliği gibi tehlikeleri ifade eder. Bu nedenle, hızla zarar veren ekonomik faaliyetlerin etkilerinden korunmak için çeşitli önlemler alınması önemlidir (Doğan, 2022, s. 484).

Yönetim kavramı ise, "bir amaca ulaşmak için insanların iş birliğini sağlama ve onları bu amaca doğru yönlendirme faaliyetlerinin toplamı" olarak tanımlanmaktadır. Başkaları aracılığıyla amaçlara ulaşma ya da başkalarına iş yaptırma süreci, yönetim sürecini oluşturur (Erdoğan, 2007, s. 264). Kurumsal çevrecilik olarak da bilinen yeşil yönetim, 1990'lı yıllarda ortaya çıkmış ve 2000'li yıllarda küresel ölçekte yaygın bir slogan halini almıştır (Lee, 2009, s. 1102).

Taylor'un 1992 yılında yapmış olduğu tanıma göre, yeşil yönetim, yönetim kademesinden en alt düzeye kadar tüm çalışanların adanmışlık ve bağlılık göstermesini gerektiren, organizasyonun tamamını kapsayan ve uzun vadeli bir anlayıştır. Bu anlayış, çevresel koruma ile ekonomik kalkınmanın birbirini destekleyecek şekilde ele alınmasını ifade eder. Yeşil yönetim, doğal kaynakları korumayı benimserken aynı zamanda işletmelerin ekonomik hedeflerine ulaşmasını sağlamayı amaçlar (Torun, 2023, s. 35).

Bu kavram, özellikle ürün ve süreç geliştirme faaliyetlerine çevresel faktörlerin dahil edilmesi, operasyonel süreçlerden kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması yoluyla, önceden belirlenmiş beklenti ve hedeflere ulaşmak için yapıyı, sorumlulukları, yönergeleri, yönetim uygulamalarını ve operasyonel yönleri değiştirerek örgütsel düzeyde gerçekleştirilen tutarlı bir dizi uyum sağlama ve eylem sürecidir (Molina-Azorin, Claver-Cortes, Lopez-Gamero ve Tari, 2009, s. 1081). Bu kavram çevre dostu ürünler, yeşil tasarım, üretim, satın alma, araştırma, pazarlama ve lojistik uygulamaları ile işletmelerin çevresel etkilerini en aza indirmeyi amaçlar ve kurumların çevresel ve işletme performansını artırmayı hedefler (Kaçamak ve Uygun, 2022, s. 63).

Yeşil yönetim, üretim süreci boyunca çevre üzerinde kurulan baskıları azaltıp, atık miktarını minimize ettikten sonra sağlıklı bir çevre oluşturarak, işletme ve toplum arasındaki ilişkilerde doğaya karşı uyum ve sosyal sorumluluk çerçevesinde yönlendirme temin etmektedir (Koçman, 2022, s. 37).

Yeşil yönetimde, örgüte ait doğal kaynaklar en verimli şekilde kullanılarak, israfın önüne geçilir, tasarruf sağlanır, tüm örgütsel süreçlerde çevreyi gözeterek ekolojik dengenin korunması temel hedef haline gelir. Bu anlayış, çevreyi koruma çabasından daha fazlasını ifade eden bir düşünce tarzı ve felsefesidir (Kara, 2019, s.4). İşletmelerin stratejilerinde, yönetim faaliyetlerinde, üretim süreçlerinde, destekleyici fonksiyonlarda ve karar alma süreçlerinde çevrenin maruz kaldığı zararı en aza indirmeyi amaçlamaktadır (Yücebalkan, 2019, s. 167).

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim

Cosby (2014), çalışmasında, sürdürülebilirlik, yeşil liderlik, yeşil yönetim, çevreye duyarlı liderlik ve çevresel liderlik gibi terimlerin, literatürde liderlik ve yönetimi yeşil ve sürdürülebilir uygulamalarla ilişkilendirmek için sıklıkla eş anlamlı olarak kullanıldığını ifade etmiştir.

Sürdürülebilirlik, sadece kaynakların aşırı tüketimi ve sürekliliğiyle ilgili bir kavram olmanın ötesinde, ekonomik, sosyal ve çevresel bütünlüğü hedefleyen bir dönüşüm sürecidir. Hem kamu hem de özel sektör düzeyinde çevresel duyarlılığı artıran her adım büyük önem taşır. Bu çerçevede, yeşil örgütler sürdürülebilir bir kültürün oluşumunda önemli rol oynayabilir ve bu süreci çevreci kimlik, çevreci davranış, ekolojik pazar ve tüketici bilinci gibi çevresel değerlerle desteklemek olasıdır (Köşker ve Gürer, 2020, s. 102).

Yeşil yönetim, sürdürülebilirlik ile doğrudan ilişkilidir çünkü işletmenin atık azaltma, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik yoluyla rekabet avantajı elde etme çabaları, çevresel, ekonomik ve sosyal faktörleri dengede tutmayı hedefler. Bu süreç, uzun vadeli çevresel koruma ve kaynak verimliliği sağlarken, işletmenin sürdürülebilir büyümesini de destekler (Acar, 2022, s. 5).

Sürdürülebilir liderlik, yeşil girişimleri yönlendirerek çevresel uygulamalarla organizasyonlar ve toplum için uzun vadeli başarıyı, sürdürülebilir rekabet avantajını ve ekonomik büyümeyi destekler (Berchicci, Dowell ve King, 2012, s. 1069). Bu bağlamda, kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin uzun vadede değer yaratma süreçlerinde ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini kavrayarak, olumsuz etkileri yönetip azaltmalarını ve sürdürülebilirlik anlayışını faaliyet ve stratejilerine entegre etmelerini içerir. Bu sürecin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, sürdürülebilir liderlik özelliklerine sahip bireylerin liderlik yapması büyük önem taşır (Yangil ve Şahin, 2019, s. 2130).

YÖNTEM

Bu çalışma, Türkiye bağlamında sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularını kapsayan lisansüstü tezlerin sistematik bir biçimde derlenmesini hedeflemektedir. Bu hedefe yönelik aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında hazırlanan sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezler, tür ve sayı açısından nasıl bir dağılım sergiler?
2. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında yapılan sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında gerçekleştirilen sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında yapılan sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin alanlara göre nasıl bir dağılımı mevcuttur?
5. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında gerçekleştirilen sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin yayınlandığı dil açısından dağılımı nasıldır?
6. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında gerçekleştirilen sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin danışman unvanlarına göre dağılımı nasıldır?
7. Türkiye'de 2003-2024 yılları arasında yapılan sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezlerin amaç, kapsam ve yöntem açısından dağılımı nasıldır?

Bu çalışmada, Tablo 1'de de göreceğimiz gibi nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, mülakat ve belge analizi gibi tekniklerin kullanıldığı bir süreç olarak ifade edilir. Meydana gelen bu süreçte, algılar ve olaylar doğal ortamda asıl ve bütüncül olmalıdır (Karataş, 2015, s.63). Araştırmada, daha önceden çizilmiş bir çerçeve kullanılarak araştırmalar sistemli ve tarafsız biçimde incelenmiştir. Sistematik derleme yöntemi uzmanlar tarafından benzer yöntemler tercih edilerek yapılmış bir dizi araştırmanın yapılandırılmış ve kapsamlı bir sentezi olarak değerlendirilir. Amacı tamamen alanında en güvenilir araştırma kanıtlarını belirlemektir (Karaçam, 2013, s. 26). Sistematik bir şekilde yapılan derleme çalışmaları, belirli bir konudaki mevcut bilgi birikiminin ne kadar derin olduğunu ve bu bilginin zaman içinde nasıl evrildiğini anlamak açısından önemli bir araçtır. Bu tür derlemeler, bir alandaki araştırmaların gelişimini izlemeye ve bilgi birikiminin hangi yönlerde artıp hangi alanlarda eksik kaldığını ortaya koymaya yardımcı olabilir (Gough, Oliver ve Thomas, 2012, s. 13).

Tablo 1' e göre bu çalışmada analiz birimi olarak, Türkiye'de sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri belirlenmiştir. Bu tezler, Yükseköğretim Kurumu

Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan ve 2003 yılı itibarıyla kayıtlara geçmiş olan çalışmalardan seçilmiştir. Söz konusu tezler, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim gibi çağdaş ve güncel konuları ele alan önemli akademik kaynaklar olup, bu tezlerin incelenmesi, literatürdeki eğilimleri, yöntemleri ve bulguları anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan, 2003 yılı itibarıyla kayda geçirilen tezler, kapsamlı bir şekilde taranmıştır. Bu tarama sonucunda sürdürülebilir liderlik konusunu ele alan 7 yüksek lisans tezi ve 2 doktora tezi, yeşil yönetim konusuna dair ise 11 yüksek lisans tezi ve 5 doktora tezi belirlenmiştir. Toplamda 25 tez çalışmasına ulaşılmış ve bu tezlerin tümüne erişim izni olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, araştırmanın metodolojik açıdan önemli bir avantaj sunarak, verilerin tam ve eksiksiz şekilde analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Örnekleme, evreni oluşturan bu 25 tez ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak, Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan ve 2003-2024 yılları arası erişime açık olan 25 tez, çalışmanın hem evrenini hem de örneklemini oluşturmakta olup, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim alanlarında yapılmış önemli akademik çalışmaları kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi hedeflemektedir.

Tablo 1: Araştırma yöntemleri genel inceleme

Araştırma Süreci	
Araştırma Yöntem Bilimi	Nitel Araştırma Yöntemi
Araştırma Yöntemi	Sistematiik Derleme
Araştırma Analiz Noktası	Erişim izni verilmiş sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu lisansüstü tezler (Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilmiştir).
Araştırmanın Evreni	25 lisansüstü tez çalışması
Araştırmanın Örnekleme	25 lisansüstü tez çalışması
Veri Toplama Yöntemi	Belgeler
Veri analizi	Betimsel analiz ve analiz içeriği

Sistematiik derleme, bir çalışmanın sorusuna cevap bulmak hedefiyle, belirli ölçütler doğrultusunda aynı konu ile alakalı gerçekleştirilmiş çalışmaların sistemli ve tarafsız şekilde taranmasını, bulunan çalışmaların geçerliliğinin değerlendirilmesini ve sentezlenerek bir araya toplanmasını kapsayan bir süreçtir (Çınar, 2021, s. 310). Sistematiik derlemenin özelliklerine ve sıralamasına bakacak olursak:

1. Araştırma sorularının cevaplarına yönelik sorular belirlenmelidir.

2. Araştırma ile ilgili kelimelerin tanımlanması gerekmektedir.
3. Hem manuel dergi taramalarında hem de dijital veri tabanlarında sistematik bir arama gerçekleştirilmelidir.
4. Çalışmanın kapsamına ve hedeflerine uygun olarak, özet veya başlık bazlı kriterler belirlenerek veri filtrelemesi yapılmalıdır.
5. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için, birden fazla araştırmacının belirlenen kriterlere göre verileri incelemesi ve değerlendirmesi sağlanmalıdır.
6. Yapılan değerlendirme sonucunda, konuyla ilgisi olmayan veya düşük kaliteli araştırmaların elemine edilerek, alanın detaylı bir haritası çıkarılmalıdır.
7. Son aşamada, araştırma sorularıyla doğrudan ilişkilendirilmiş ve yüksek nitelikli çalışmaların detaylı olarak incelenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Yaptığımız çalışmada yukarıda adı geçen maddeler sırasıyla dikkate alınarak aşağıdaki süreçler izlenmiştir:

1. Çalışmanın amacına yönelik sorular belirlenmiş, o doğrultuda yol izlenmiştir.
2. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramları ile ilgili literatürden elde edilen çeşitli tanımlara yer verilmiştir.
3. Çalışmada kullanılacak veri tabanı, Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nin elektronik veri tabanı olarak seçilmiştir.
4. Belirtilen kriterlere göre, Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'ne "sürdürülebilir liderlik" terimi girilmiştir. Arama sekmesinde "tez adı" alanı seçilmiş ve izin durumu olarak "izinli" seçeneği belirlenmiştir. Tez türü kısmında ise hem "yüksek lisans" hem de "doktora" seçeneklerini işaretlenmiştir. Aynı sistemi "yeşil yönetim" kavramıyla alakalı lisansüstü tezler detaylı olarak ele alınmıştır. Böylece ilgili lisansüstü tezlerin filtrelenmesi sağlamıştır.
5. Araştırmanın güvenilirliği için birçok araştırmacı tarafından veriler dikkatlice gözden geçirilmiş ve tanımlanmıştır. Araştırmanın verileri, 15 Mayıs 2024 ile 1 Haziran 2024 tarihleri arasında toplanmış olup, nitel araştırma etiği ilkelerine uygun bir yaklaşım benimsenmiştir.
6. Toplanan verilerin yardımıyla araştırma kapsamındaki tarama alanının ana hatları detaylandırılmıştır.
7. Filtreleme sonucunda elde edilen lisansüstü tezler indirilip, önceden belirlenmiş kriterlere göre, tez türü, yayınlanma yılı, hazırlandığı üniversite, konu, yayın dili, danışmanın unvanı, amaç, kapsam ve yöntem gibi parametrelerle titiz bir değerlendirme yapılmıştır. Bu veriler tek tek Excel dosyasına eklenmiş ve dosyada bulunan veriler çözümleme sürecine dahil edilerek, düzenlene

gerçekleştirilmiş ve analiz için hazır hale getirilmiştir. Elde edilen bilgilerin tamamı birleştirilerek yorumlama sürecine geçilmiştir (Battal ve Seyrek, 2022, s. 1174).

Nitel araştırma yöntemi, disiplinler arası kapsayıcı bir yaklaşımı benimseyerek, araştırma sorununa yorumlayıcı bir bakış açısıyla yaklaşan bir yöntem olarak literatürde bulunmaktadır. Araştırma konusu olan fenomenler ve olaylar kendi bağlamlarında incelenir ve insanların bu fenomenlere ve olaylara verdikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010, s. 302). Bu çerçevede, veri analizi aşamasında betimsel ve içerik analizi yapılması önerilir. Betimsel analizde veriler daha önce belirlenmiş kriterlerce özetlenip yorumlanmıştır, içerik analizi ise verilerin dikkatli, ayrıntılı ve en ince detaylarıyla incelenip yorumlanması olarak tanımlanır. Bu çalışma soruları çerçevesinde yorumlanmış ve düzenlenmiştir. Araştırmanın raporlanma sürecinde, elde edilen verileri okuyucu açısından daha anlaşılır olması için nitel araştırma yöntemlerinin izin verdiği kriterler etrafında tablolar kullanılarak aktarılmıştır. Bu şekilde, Türkiye Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nde erişilebilir olan sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramlarıyla alakalı tezlerin genel bir özeti sunulmuştur.

BULGULAR

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim ile İlgili Tezlerin Tür ve Sayı Cinsinden Durumu

Tablo 2. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim ile ilgili tezlerin sayılarına göre dağılımları

Anahtar Kelime	Tezlerin Türü	Tezlerin Sayısı	Toplam
Sürdürülebilir Liderlik	Yüksek Lisans Tezi	7	9
Sürdürülebilir Liderlik	Doktora Tezi	2	9
Yeşil Yönetim	Yüksek Lisans Tezi	11	16
Yeşil Yönetim	Doktora Tezi	5	16

Tablo 2 'de mevcut örneklemin incelenmesiyle, anahtar kelimelerden ilki olan sürdürülebilir liderlik ile ilgili tezlerin türlerine göre, yüksek lisans tezlerinde 7 adet ve doktora tezlerinde 2 adet çalışma olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir liderlik konulu tezlerin yüksek lisans seviyesinde daha fazla ele alındığı belirlenmiştir. Bir diğer kavramımız olan yeşil yönetimle ilgili 11 adet yüksek lisans tezi ve 5 adet doktora tezi çalışmasının bulunduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen verilere göre, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularındaki tezlerin türlerine göre dağılımı, bu alanların akademik düzeydeki gelişim farklılıklarını yansıtmaktadır. Sürdürülebilir liderlik, yüksek lisans seviyesinde daha fazla ele alınırken, yeşil yönetim konusundaki tezlerin sayısı hem yüksek

lisans hem de doktora düzeyinde daha fazladır. Bu durum, yeşil yönetim kavramının akademik odağının daha fazla olduğunun ve özellikle yüksek lisans öğrencilerinin çevresel sürdürülebilirlik konularına yönelik daha fazla araştırma yapma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim ile ilgili Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları

Tablo 3.Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim ile ilgili tezlerinin yıllara göre dağılımları

Yıllar	Sürdürülebilir Liderlik Yüksek Lisans tezleri	Sürdürülebilir Liderlik Doktora Tezleri	Yeşil Yönetim Yüksek Lisans Tezleri	Yeşil Yönetim Doktora Tezleri	Toplam
2003	-	-	-	1	1
2004	-	-	-	-	-
2005	-	-	-	-	-
2006	-	-	-	-	-
2007	-	-	-	-	-
2008	-	-	-	-	-
2009	-	-	-	-	-
2010	-	-	-	-	-
2011	-	-	-	-	-
2012	-	-	-	-	-
2013	-	-	-	-	-
2014	-	-	-	-	-
2015	-	-	-	-	-
2016	-	-	-	-	-
2017	1	-	-	1	2
2018	1	1	-	-	2
2019	-	-	1	-	1
2020	-	1	1	1	3
2021	-	-	3	-	3
2022	1	-	2	2	5
2023	3	-	2	-	5
2024	1	-	2	-	3
Toplam	7	2	11	5	25

Tablo 3'e göre 2003-2024 yılları arasında sürdürülebilir liderlik ile ilgili yapılan yüksek lisans tezleri 3 adetle en çok 2023 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu konuyla alakalı doktora çalışmaları ise 2018(1) ve 2020(1) yıllarında çalışılmıştır. Yeşil yönetim kavramıyla ilgili tez çalışmalarına bakıldığında, sürdürülebilir liderlik gibi, en çok yüksek lisans tezlerinde bu konuya yoğun bir şekilde odaklanıldığı görülmektedir. Bu kavramla ilgili en fazla çalışmanın ise 2022 yılına ait olduğu tespit edilmiştir.

2023 yılında sürdürülebilir liderlik konusundaki tezlerin artışı hem toplumsal hem de akademik düzeyde bu kavramın giderek daha fazla ön planda olduğunu göstermektedir. Çevresel, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirlik kavramlarının küresel ölçekte daha fazla benimsenmesi, pandemi sonrası değişen liderlik ihtiyaçları, kurumsal sorumlulukların artması ve genç liderlerin çevreye duyarlı yaklaşımları, bu alana olan odağın artmasına katkı sağlamıştır. Bu artış, sürdürülebilir liderlik konusunun sadece iş dünyası değil, aynı zamanda eğitim, toplumsal eşitlik ve çevresel politikalar gibi daha geniş bir yelpazede de kritik bir alan olarak kabul edildiğini gösterebilir.

2022 yılı, yeşil yönetim konusunda doktora tezlerinin sayısında artışın gözlemlendiği bir yıl olmuştur. Bu artış, çevresel sorunlara duyarlılığın artması, yeşil ekonomi politikalarının etkisi, sürdürülebilir iş modellerine yönelik talep ve yeşil dönüşüm stratejilerinin güçlenmesi gibi faktörlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu dönemde yapılan doktora tezleri, yeşil yönetim kavramının iş dünyasında daha fazla yer bulduğunu ve akademik dünyada bu alanda önemli bir boşluğu dolduğunu sunabilir.

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim Konulu Tezlerin Türlerine Göre Hazırlanmış Üniversiteler Açısından Durumları

Tablo 4'e bakıldığında sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramları ile ilgili hazırlanan tezlerin hangi üniversitelerde incelendiğine dair bilgiler yer almaktadır. Bu bulgulara göre, sürdürülebilir liderliğe ait en fazla yüksek lisans tezinin Marmara Üniversitesi'nde (3) ele alındığı tespit edilmiştir. Doktora tezleri olarak incelendiğinde ise, Marmara Üniversitesi'nde (1) ve Hacettepe Üniversitesi'nde (1) olmak üzere çok az sayıda doktora tezi ele alınmıştır. Yeşil yönetim konulu tezler üniversite bakımından incelendiğinde ise en fazla yüksek lisans tezinin İstanbul Nişantaşı Üniversitesi (2) ve Giresun Üniversitesi'nde (2) yürütüldüğü belirlenmiştir. Yeşil yönetim konulu doktora tezleri ise İstanbul Üniversitesi (1), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (1), Ankara Üniversitesi (1), Beykent Üniversitesi (1) ve Mersin Üniversitesi (1) olarak dağılım göstermiştir. Sürdürülebilir liderlik lisansüstü tezleri 5 farklı üniversitede çalışılırken, doktora tezleri 2 üniversiteyle sınırlı kalmıştır. Yeşil yönetim lisansüstü tezleri ise 9 farklı üniversitede ele alınıp, doktora tezleri 4 üniversitede incelenmiştir.

Tablo 4. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu tezlerin türlere göre hazırlandığı üniversiteler açısından durumları

Üniversiteler	Sürdürülebilir Liderlik Yüksek Lisans Tezi	Sürdürülebilir Liderlik Doktora Tezi	Yeşil Yönetim Yüksek Lisans Tezi	Yeşil Yönetim Doktora Tezi
Ankara Üniversitesi	1	-	-	1
Giresun Üniversitesi	-	-	2	-
Beykent Üniversitesi	-	-	-	1
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	-	-	1	-
Bayburt Üniversitesi	-	-	1	-
Mersin Üniversitesi	-	-	-	1
Bahçeşehir Üniversitesi	-	-	1	-
Marmara Üniversitesi	3	1	-	-
Hacettepe Üniversitesi	-	1	-	-
İstanbul Üniversitesi	-	-	1	1
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	-	-	-
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	-	-	2	-
İstanbul Gedik Üniversitesi	-	-	1	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	-	-	1	-
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	1	-	-	-
Sakarya Uygulamalı Bilimler Fakültesi	-	-	1	-
Sakarya Üniversitesi	1	-	-	-
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	-	-	-	1
Toplam	7	2	11	5

Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim gibi konular, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ilgi alanıdır ve bu alanlardaki tezler, farklı üniversiteler arasında yayılmış durumdadır. Ancak, sürdürülebilir liderlik konusundaki tezler daha çok büyük şehirlerdeki ve güçlü akademik altyapıya sahip üniversitelerde yoğunlaşırken, yeşil yönetim konusundaki tezler, Türkiye genelinde daha geniş bir akademik yelpazeye yayılmaktadır. Bu durum, sürdürülebilirlik konularının sadece çevresel değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal açıdan da geniş bir akademik perspektife sahip olduğunu ve giderek daha fazla üniversite tarafından ele alındığını sunmaktadır.

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim Konulu Tezlerin Alanlara Göre Dağılımları

Tablo 5'e baktığımızda, sürdürülebilir liderlikle ilgili çalışmaların çoğunluğunun eğitim ve öğretim (4 yüksek lisans tezi ve 2 doktora tezi) alanında yapıldığı belirlenmiştir. Eğitim ve öğretim alanından sonra 2 adet işletme alanında yüksek lisans tezi mevcutken 1 adette turizm alanında yüksek lisans tezi gerçekleştirilmiştir. Sağlık yönetimi, kamu yönetimi, ekonomi, ulaşım, ziraat ve spor alanlarında sürdürülebilir liderlik ile ilgili hiçbir tez çalışması mevcut değildir. Yeşil yönetim kavramıyla ilgili olarak, en fazla çalışmanın işletme alanında yürütüldüğü tespit edilmiştir; bunların 5'i yüksek lisans tezi ve 4'ü doktora tezi olmak üzere toplam 9 tez çalışmasıdır. Kalan veriler arasında, kamu yönetimi alanında; 1 yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezi olmak üzere toplam 2 tez bulunmaktadır ve bu alanda ikinci sırayı almaktadır. Geri kalan 5 çalışma ise sağlık yönetimi, ekonomi, ulaşım, ziraat ve spor alanlarında dağılmıştır. Turizm, eğitim ve öğretim alanlarında ise yeşil yönetim konulu lisansüstü tezler bulunmamaktadır.

Tablo 5. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu tezlerin alanlara göre dağılımları

Alanlar	Sürdürülebilir Liderlik Yüksek Lisans Tezi	Sürdürülebilir Liderlik Doktora Tezi	Yeşil Yönetim Yüksek Lisan Tezi	Yeşil Yönetim Doktora Tezi
Turizm	1	-	-	-
Eğitim ve Öğretim	4	2	-	-
İşletme	2	-	5	4
Kamu Yönetim	-	-	1	1
Sağlık Yönetimi	-	-	1	-
Ekonomi	-	-	1	-
Ulaşım	-	-	1	-
Ziraat	-	-	1	-
Spor	-	-	1	-

Tabloya bakıldığında, sürdürülebilir liderlik konusundaki tezlerin büyük bir kısmının eğitim ve öğretim alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, sürdürülebilir liderlik anlayışının eğitim sektörüyle olan güçlü ilişkisini yansıtmaktadır. Eğitim ve öğretim alanındaki yoğunlaşmanın, öğretmenlerin, eğitim yöneticilerinin ve okul liderlerinin çevresel ve sosyal sorumlulukları üstlenme rollerini geliştirme ihtiyacı ile paralel olmasıyla ilişkilendirilebilir. Eğitim kurumları, geleceğin liderlerini yetiştirdiği için, sürdürülebilir liderlik konusunun burada ele alınması doğal bir gelişim olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, eğitimde sürdürülebilirlik konusunun henüz geniş bir şekilde benimsenmemiş ve

yaygınlaştırılmamış olması, bu alandaki tez çalışmalarının sayısının diğer alanlara kıyasla daha fazla olmasına yol açmış olabilir.

Yeşil yönetim ile ilgili çalışmaların büyük bir kısmının ise işletme alanında yoğunlaşması, bu kavramın işletme dünyası ile güçlü bir bağlantısı olduğunu gösterir. Yeşil yönetim, çevre dostu iş uygulamaları, sürdürülebilir üretim süreçleri, kurumsal sosyal sorumluluk ve kurum içi çevre dostu uygulamalar gibi unsurlarla ilişkilidir. İşletme öğrencilerinin bu alanlarda tez yazma eğiliminde olmaları, özellikle yeşil ekonomi ve sürdürülebilir iş stratejileri konularına olan yönelimlerinin arttığını söyleyebilir.

Kamu yönetimi disiplininin sürdürülebilirlik ve yeşil yönetim konularını daha az ele alınması ise genellikle yönetsel etkinliklerin verimli hale getirilmesi, kamu politikalarının geliştirilmesi ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması gibi daha geniş hedeflere odaklanılırken, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil yönetim gibi özel konulara dair çalışmaların sınırlı kalmıştır. Diğer yandan, sağlık yönetimi, ulaşım, ziraat ve spor gibi alanlarda da sınırlı sayıda tez çalışmasının yapılmış olması, bu sektörlerin sürdürülebilirlik ve yeşil yönetim uygulamalarına dair daha fazla akademik kaynağa ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim Konulu Tezlerin Özgün Dil Bakımından Yayılımları

Araştırma bağlamında Tablo 6'da gösterildiği gibi, 2003-2024 yıllarını kapsayan lisansüstü tezler özgün dil tercihinin göre incelendiğinde sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramında yer alan toplam 24 adet lisansüstü çalışmanın hepsinin Türkçe çalışıldığı ortaya çıkmış, sadece 1 adet yeşil yönetim kavramıyla alakalı yüksek lisans tezi İngilizce dilinde çalışıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu tezlerin özgün dil bakımından yayılımları

Özgün Dil	Sürdürülebilir Liderlik Yüksek Lisans Tezi	Sürdürülebilir Liderlik Doktora Tezi	Yeşil Yönetim Yüksek Lisans Tezi	Yeşil Yönetim Doktora Tezi
Türkçe	7	2	10	5
İngilizce	0	0	1	0
Toplam Tez	7	2	11	5
Genel Toplam	9	9	16	16

Bu bağlamda, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularındaki tezlerin çoğunluğunun (24) Türkçe yazılması, bu alanların daha çok yerel akademik çevrelerde ele alındığını göstermektedir. İngilizce (1) tezler ise oldukça sınırlıdır, bu da Türk akademisinin uluslararası düzeyde daha fazla yayın yapma potansiyeline sahip olmasına rağmen dil bariyerinin bir engel teşkil ettiğini ifade edebilir. Genel olarak, bu

bulgular, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularında doktora düzeyinde daha fazla çalışma yapılması ve İngilizce akademik üretimin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim Konulu Tezlerin Danışman Unvanları Bakımından Dağılımları

Tablo 7'ye göre sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramı bağlamında incelenen tezler danışman unvanları bakımından ele alındığında; sürdürülebilir liderlik ile alakalı tezlere en fazla danışmanlık eden “Prof. Dr.” unvanıdır. Toplam 4 yüksek lisans tez çalışması ve 2 doktora tez çalışması ile ilk sırada yer almaktadır. Ardından 2 adet yüksek lisans tezine danışmanlık eden “Doç. Dr.” unvanı yer alırken, 1 adet “Dr. Öğr. Üyesi” unvanlı danışanın tezine ulaşılmıştır. Yeşil yönetim alanında yapılan çalışmalarda ise en fazla lisansüstü tez yine “Prof. Dr.” unvanlı danışmanlar tarafından yürütülmüştür. Bu çerçevede 3’ü yüksek lisans tezi iken 4’ü doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. “Doç. Dr.” unvanlı danışmanların ise 4 adet yüksek lisans tezi ve 1 adet doktora tezi olmak üzere toplam 5 tez çalışmasına ulaşılmıştır. Geri kalan 4 yüksek lisans tez çalışması ise “Dr. Öğr. Üyesi” unvanlı akademisyenler tarafından yürütülmüştür.

Tablo 7.Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konulu tezlerin danışman unvanları bakımından dağılımları

Danışman Unvanları	Sürdürülebilir Liderlik Yüksek Lisans Tezi	Sürdürülebilir Liderlik Doktora Tezi	Yeşil Yönetim Yüksek Lisans Tezi	Yeşil Yönetim Doktora Tezi
Prof. Dr.	4	2	3	4
Doç. Dr.	2	-	4	1
Dr. Öğr. Üyesi	1	-	4	-
Toplam	7	2	11	5
Genel Toplam	9	9	15	15

Bu bulgular, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularındaki tezlere danışmanlık yapan akademisyenlerin unvanlarının, bu alanların akademik gelişimindeki aşamaları ve genişleyen ilgi alanlarını yansıttığını göstermektedir. Prof. Dr. unvanlı danışmanlar, bu konuların akademik temellerine hakimken, Doç. Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi unvanlı akademisyenler ise daha yenilikçi ve uygulamalı araştırmalarla bu alana katkı sağlamıştır. Bu durum, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim gibi disiplinler arası alanların, akademik hiyerarşi ve deneyim düzeyine göre farklı akademik bakış açılarıyla şekillendiğini ve hızla gelişen bir alan olarak gelişim potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Sürdürülebilir Liderlik Konulu Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Amaç, Kapsam ve Yöntem Açısından İncelenmesi

Sürdürülebilir liderlik ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinin konu bakımından incelenmesi, bu alandaki araştırmaların çeşitliliğini ve derinliğini gözler önüne sermektedir. Çalışmalar, otel işletmelerinden eğitim kurumlarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmakta, sürdürülebilir liderlik davranışlarının çalışanlar tarafından nasıl algılandığı, liderlik düzeylerinin örgütsel kültür ve öğrenen organizasyon kavramlarıyla ilişkisinin ne olduğu üzerine önemli bulgular sunmaktadır. Özellikle öğretmen ve okul yöneticilerinin sürdürülebilir liderlik davranışlarına dair algıları, bu liderlik türünün eğitimdeki etkilerini anlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir liderlik uygulamalarının örgütsel bağlılık ve yenilikçi iş kültürü ile ilişkisi de derinlemesine incelenen konulardan biri olduğu görülmektedir. Bu çalışmada incelenen tezlerde sürdürülebilir liderlik ölçeği geliştirilmesi, eğitimde ve diğer sektörlerde bu liderlik türünün nasıl işlediğine dair kıymetli veriler sunmakta ve literatüre katkı sağlamaktadır. Yöneticilerin sürdürülebilir liderlik stratejilerini ne ölçüde uyguladığı ve bu uygulamaların örgütsel yapılar üzerindeki etkileri, gelecekteki araştırmalar için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Tablo 5 bilgileri referans alınarak en çok çalışmanın eğitim ve öğretim alanında gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. 9 tez çalışmasının 6 adeti bu alandadır. Çalışmalar incelendiğinde sürdürülebilir liderlik kavramı, öğrenen örgüt, örgütsel adalet, örgütsel özdeşleşme, örgütsel bağlılık, yeniliçi iş gibi kavramlarla beraber araştırılmıştır. Bu durum, sürdürülebilir liderliğin yalnızca bir yönetim tarzı değil, aynı zamanda organizasyonel başarıyı sürdürülebilir kılacak dinamikleri şekillendiren bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Örgütsel adalet ve özdeşleşme, liderliğin çalışanlar üzerindeki algısını ve bağlılıklarını etkilerken, yenilikçi iş kültürü ise sürdürülebilir liderliğin organizasyonel inovasyonu nasıl teşvik ettiğini gösterir. Bu kavramlar arasındaki etkileşim, sürdürülebilir liderliğin organizasyonel başarısının uzun vadeli temel unsurlarından biri olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye’de 2003-2024 yılları arası sürdürülebilir liderlik konulu yayımlanmış doktora ve yüksek lisans tezleri incelendiğinde, yöntem tercihleri ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, 7 yüksek lisans tezinde nicel araştırma yöntemlerinin benimsenmesi, sürdürülebilir liderlik konusunun daha geniş örneklemelerle ve sayısal verilerle incelendiğini göstermektedir. Özellikle 3 çalışmanın ilişkisel tarama modeli kullanması, değişkenler arasındaki ilişkilerin analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Bu model, liderlik uygulamaları ile diğer örgütsel faktörler arasındaki bağlantıları belirlemeye yönelik güçlü bir araçtır. Genel olarak, bu

yöntem tercihi, araştırmaların daha objektif ve genellenebilir bulgular elde etmeyi amaçladığını ortaya koymaktadır. Analizler sırasında SPSS ve AMOS programlarının tercih edildiği gözlemlenmiştir. Toplamda 2 adet olan doktora tezlerinin ikisinin de karma yöntem tercih edilerek hazırlandığı tespit edilmiştir. Karma yöntemle liderlik uygulamalarının sadece sayısal boyutunu değil, aynı zamanda bu uygulamaların örgütsel bağlamda nasıl algılandığı ve deneyimlendiği gibi nitel faktörlerle de ilgilenilmiştir.

Yeşil Yönetim Konulu Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Amaç, Kapsam ve Yöntem Açısından İncelenmesi

Yeşil yönetim kavramıyla ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmaları, sürdürülebilir liderlikle karşılaştırıldığında daha yaygın olarak incelenmiştir. Bu bölümdeki yüksek lisans ve doktora tezleri, yeşil yönetim kavramını farklı sektörler ve uygulama alanları üzerinden kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Araştırmalar, yeşil yönetimin israfı azaltma, çevresel bilinci artırma ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlama gibi farklı yönlerine odaklanmaktadır. Petrol sektöründe, dünya genelindeki yeşil yönetim uygulamalarının Türkiye'ye uyarlanabilirliği araştırılırken, imalat sektöründe döngüsel ekonomi ve yenilikçiliğin işletme performansına etkisi incelenmiştir. Konaklama işletmeleri ve tarım sektörü gibi farklı alanlarda, yeşil yönetim ilkelerinin benimsenmesinin işletme başarıları ve çevresel tahribatları önleme açısından sağladığı katkılar analiz edilmiştir. Ayrıca, çevre bilinci ve yeşil yönetim uygulamalarının işletme performansına olan etkileri, yeşil ekonomi geçiş süreçleri ve sıfır atık yönetimi gibi sürdürülebilirlik stratejileri üzerinde durulmuştur. Bu tezlerde, yeşil örgütsel davranışlar, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejileri ve yeşil yönetim uygulamalarının niteliksel değerlendirmeleri de yapılmış, yöneticilerin çevreye duyarlı davranış düzeyleri ve ev tekstil ürünlerine ilişkin tüketici tutumları gibi önemli unsurlar da incelenmiştir. Tüm bu çalışmalar, yeşil yönetimin sektörel ve kurumsal düzeyde nasıl etkili bir şekilde uygulanabileceğine dair geniş bir anlayış sunmaktadır.

Yukarıdaki maddelerde ele alınan yüksek lisans ve doktora tezleri, yeşil yönetim kavramının farklı boyutlarını analiz etmek için kullanılan yöntemler açısından dikkat çekici bir çeşitlilik göstermektedir. Çoğunlukla nicel araştırma yöntemlerinin tercih edilmesi, araştırmaların genel olarak sayısal veri toplama ve analizine dayandığını göstermektedir. 7 yüksek lisans tezi ve 4 doktora tezinde nicel yöntemler ve anket tekniği kullanılarak, özellikle çevre yönetimi, sürdürülebilirlik ve yeşil örgütsel davranış gibi konularda geniş bir veri seti elde edilmiştir. Bu sayede, belirli değişkenler arasındaki ilişkiler, daha güvenilir bir şekilde analiz edilebilmiştir. Ayrıca, SPSS gibi istatistiksel analiz yazılımlarının yaygın kullanımı, verilerin derinlemesine incelenmesini ve sonuçların bilimsel olarak geçerli bir şekilde yorumlanmasını sağlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerini tercih eden 3 yüksek lisans ve 1 doktora tezi, daha

derinlemesine, fenomenolojik bir yaklaşım benimseyerek, katılımcıların görüşlerine dayalı analizler yapmıştır. Bu tür yöntemler, yeşil yönetim uygulamalarının örgütler üzerindeki etkisini anlamak ve yorumlamak adına önemli bir içgörü sunmuştur. Karma yöntem kullanan tek yüksek lisans tezi ise, nicel ve nitel verilerin birleşimini kullanarak daha kapsamlı bir analiz yapmayı hedeflemiştir. Bu metodolojik çeşitlilik, yeşil yönetim kavramının farklı yönlerden ele alındığını ve her bir yöntemin belirli araştırma soruları doğrultusunda nasıl kullanıldığını göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Türkiye'deki üniversitelerde 2003-2024 yılları arasında yapılan "Sürdürülebilir Liderlik ve Yeşil Yönetim" konulu lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırmanın amacı, bu konularla ilgili tezlerin betimleyici analizini yapmaktır. YÖK Tez veri tabanından elde edilen veriler, tez türleri, yılları, üniversiteler, diller, danışman unvanları, ana temalar ve kullanılan yöntemler gibi unsurlar açısından incelenmiştir. Sürdürülebilir liderlik, liderin uzun vadeli faydalı kararlar almasını, yeşil yönetim ise çevresel zararları en aza indirmeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma, Türkiye'deki lisansüstü çalışmalar hakkında kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

Elde edilen verilere göre, yeşil yönetim konusundaki lisansüstü tez sayısının, sürdürülebilir liderlik tez sayısından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Sürdürülebilir liderlikle ilgili 7 yüksek lisans ve 2 doktora tezi bulunurken, yeşil yönetim konulu 11 yüksek lisans ve 5 doktora tezi tespit edilmiştir. Her iki kavramda da yüksek lisans tezlerinin daha fazla olması, bu konuların yüksek lisans düzeyindeki öğrenciler için daha ulaşılabilir ve pratik olduğunu, doktora ise daha derinlemesine araştırmalar yapmayı gerektirdiğini göstermektedir.

Sürdürülebilir liderlik konulu ilk tez çalışması, 2017 yılında tamamlanmış ve son yıllarda akademik alanda ilgi görmeye başlamıştır. Özellikle en fazla 2023 yılında ele alınmış ve böylece bu alanın öneminin arttığını ve yapılan araştırmaların çoğaldığını göstermektedir.

Yeşil yönetim konusundaki lisansüstü tezler, 2003'te yalnızca 1 yüksek lisans tezi ile başlamış, 2004-2016 yılları arasında ise azalmıştır. Ancak 2022 yılında meydana gelen artış, anahtar kavrama kayan ilginin arttığını göstermektedir.

Sürdürülebilir liderlik alanında en fazla çalışma Marmara Üniversitesi'nde yapılmış olup, bu üniversite bu alanda öne çıkmaktadır. Yeşil yönetim konusu ise Giresun Üniversitesi ve İstanbul Nişantaşı Üniversitesi'nde daha fazla ele alınmış, bu da her iki üniversitenin bu alana yönelik ilgisini göstermektedir.

Sürdürülebilir liderlik kavramı, en fazla Eğitim ve Öğretim Anabilim Dalı öğrencileri tarafından incelenmiş, bu alanda 4 yüksek lisans ve 2 doktora çalışması yapılmıştır. Yeşil yönetim ise İşletme Anabilim Dalı'nda yoğun olarak ele alınmıştır, bu alanda yapılan 9 tez çalışmasından 5'inin yüksek lisans, 4'ünün doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. İki kavramın alanlara olan ilgisi farklıdır; sürdürülebilirlik, eğitim süreçleri ve liderlik gelişimine dair farkındalık oluştururken, işletme alanındaki çalışmalar çevresel sürdürülebilirliğin iş hayatındaki öneminin arttığını ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir liderlik konusundaki tüm tezler Türkçe dilinde yazılmıştır, oysa yeşil yönetim tezlerinin çoğu Türkçe olmakla birlikte, yalnızca bir yüksek lisans tezi İngilizce hazırlanmıştır. Bu durum, sürdürülebilir liderliğin Türk akademik çevrelerinde daha fazla kabul gördüğünü ve yerel düzeyde ilgi uyandırdığını, yeşil yönetim çalışmalarının ise Türkiye'de yerel dilde yapıldığını ancak uluslararası akademik katkı sağlama amacıyla bir tezde İngilizce dilinin tercih edildiğini göstermektedir.

Araştırmanın danışman unvanlarına göre yapılan analizinde, her iki kavramın ele alındığı tezlerde de en fazla Prof. Dr. unvanına sahip akademisyenlerin danışmanlık yaptığı tespit edilmiştir. Bu durum, her iki alanın da deneyim süresi fazla olan akademisyenler tarafından araştırma konusu olarak tercih edildiğini göstermektedir.

Sürdürülebilir liderlik çalışmalarında, genellikle öğrenen örgüt, örgütsel adalet, örgütsel özdeşleşme ve örgütsel bağlılık gibi kavramlarla ilişkiler kurulduğu ve bu ilişkileri inceleyen hipotezlerin geliştirildiği gözlemlenmiştir. Bu hipotezler, sürdürülebilir liderliğin organizasyonel süreçlere etkisini anlamaya yönelik araştırmalarda önemli rol oynamaktadır. Yeşil yönetimle ilgili çalışmalarda sürdürülebilirlik, yeşil örgütsel davranış, yenilenebilir enerji, çevre bilinci, yeşil işletme, yeşil lojistik, döngüsel ekonomi gibi değişkenler bir arada incelenmiştir. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim tezlerinin anahtar kelimeleri arasında genel olarak pozitif bir etkileşim gözlemlenmiştir.

Sürdürülebilir liderlik tezlerinde, bu kavramın etkisinin ölçülmesi, çalışan öğretmen algılarını olumlu yönde etkileme, örgütsel bağlılık, adalet ve özdeşleşmeyi artırma gibi hedefler belirlenmiştir. Ayrıca, okul performansını stratejik şekilde yönlendirme ve literatüre katkı sağlama amacı güdülmüştür.

Yeşil yönetim çalışmalarının hedeflerinin ise, çevresel etkileri azaltmak ve işletme performansını artırmakla birlikte, çalışan ve yöneticilerin davranışlarını iyileştirerek örgütsel başarıyı artırmayı amaçlamak olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sürdürülebilir büyüme sağlamak ve yenilikçi çözümler bulmak, tüketicileri yeşil ürünlere yönlendirmek de bu çalışmaların önemli hedeflerindendir.

İncelenen 25 lisansüstü tezden 18'inde nicel yöntem kullanılırken, 4'ü nitel ve 3'ü karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntemlerin daha fazla tercih edilmesi, verilerin objektif bir şekilde ölçülmesine olanak sağlarken; nitel ve karma yöntemler, konuları daha kapsamlı bir bakış açısıyla ele almayı mümkün kılmaktadır. Bu, araştırmaların derinliğini ve çeşitliliğini artıran bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Araştırma bulgularına göre, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim kavramlarının birbirini tamamlayan alanlar olduğu ve bu kavramlarla ilgili lisansüstü tezlerin geçmiş yıllarda sınırlı bir sayıda kalmasına rağmen, son yıllarda önemli bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu artış, sürdürülebilirlik ve çevresel yönetim konularının akademik dünyada giderek daha fazla önem kazandığını ve araştırmacıların bu alanda derinlemesine çalışmalar yapmaya yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu trend, gelecekte sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim alanlarında daha kapsamlı ve zengin araştırmaların yapılacağına dair güçlü bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Bu kavramların artan önemiyle birlikte, sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim konularında gerçekleştirilen tez çalışmalarının sayısında bir artış beklenmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde bu iki alanda daha fazla yüksek lisans ve doktora tezinin yapılmasının teşvik edilmesi önerilmektedir. Böylece hem akademik literatüre katkı sağlanacak hem de Türkiye'deki uygulamaların daha iyi anlaşılması mümkün olacaktır. Ayrıca, üniversiteler ve akademik kuruluşlar arasında iş birliği ile yapılan tez çalışmaları daha kapsamlı ve faydalı hale getirilebilir. Bu çalışma, nitel yaklaşım benimseyerek tezlerin içeriklerine dair derinlemesine bilgiler sunmayı hedeflemiş ve alanın kapsamlı bir şekilde incelenmesine katkıda bulunmuştur. Bu unsurlar, çalışmayı literatürdeki diğer araştırmalardan ayırarak özgün bir katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir liderlik ve yeşil yönetim gibi konuların günümüzde artan önemi, lisansüstü araştırmaların bu alanlara dair yeni bakış açıları geliştirmesini sağlamaktadır. Bu alanların daha geniş bir çerçevede ele alınarak yeni teorik yaklaşımlar geliştirilmesi, uluslararası perspektiflerin artırılması ve uygulamalı araştırmaların teşvik edilmesi gerekmektedir. Nicel ve nitel yöntemlerin birleşimiyle daha derinlemesine analizler yapılabilir; ayrıca, akademik kuruluşlar arasında işbirliği güçlendirilerek alanlar arası araştırmaların önü açılabilir. Liderlik stillerinin ve davranışsal faktörlerin sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi daha fazla araştırılabilir; bu, liderlerin yeşil yönetim uygulamalarına nasıl entegre olacağını ve liderlik özelliklerinin sürdürülebilirlik hedeflerine nasıl katkı sağladığını incelemeye odaklanabilir.

Bu alandaki araştırmaların desteklenmesi, farkındalık yaratılması ve gelecekte yapılacak çalışmaların teşvik edilmesi önem taşımaktadır. Bu tür çalışmalar, sürdürülebilirlik ve yeşil çevre yönetimi konularında Türkiye'deki ve uluslararası literatürdeki önemli boşlukları dolduracaktır.

YAZAR BEYANI/AUTHOR STATEMENT

Araştırmacılar makaleye ortak olarak katkıda bulunduğunu bildirmiştir. Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Researchers have jointly contributed to the article. Researchers have not declared any conflict of interest.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2022). *Örgütlerde yeşil insan kaynakları yönetiminin önemi*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı* (6. baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık
- Avery, G. C., & Bergsteiner, H. (2011a). *Sustainable leadership: Honeybee and locust approaches*. Abingdon: Taylor and Francis Group.
- Avery, G. C., & Bergsteiner, H. (2011b). Sustainable leadership practices for enhancing business resilience and performance. *Strategy Lead*. (39), 5–15. doi: 10.1108/10878571111128766
- Battal, F., & Seyrek, E. (2022). Türkiye’de etik liderlik ve etik kodlar üzerine yapılan lisansüstü tezlerin analizi: Sistematik incelemeye yönelik nitel çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(36), 1170-1185. doi: 10.21076/vizyoner.1099621
- Behçet, Ş. (2023). *Uluslararası işletmelerde yeşil yönetim uygulamaları ve örnekleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Berchicci, L., Dowell, G., & King, A. A. (2012). Environmental capabilities and corporate strategy: Exploring acquisitions among US manufacturing firms. *Strategic Management Journal*, 33(9), 1053–1071. doi: 10.1002/smj.1960
- Cosby, D. (2014). Sustainability program leadership for human resource development professionals: A competency model. *Journal of Organizational Culture, Communications & Conflict*, 18(2), 79–86.
- Çınar N., (2021). İyi bir sistematik derleme nasıl yazılmalı? *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 310-314. doi: 10.26453/otjhs.888569
- Doğan, N. (2022). Yeşil yönetim. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 11(3), 483-492.
- Erdoğan, İ. (2007). *İşletmelerde davranış* (7. Baskı). İstanbul: Miad Yayınları.
- Ertaş, B. D. (2020). *Sürdürülebilir liderlik ile öğrenen örgüt arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ferdig, M. A. (2007). Sustainability leadership: Co-creating a sustainable future. *Journal of Change Management*, 7(1): 25-35. doi: 10.1080/14697010701233809

- Gough, D., Oliver, S., & Thomas, J. (2012). Introducing systematic reviews. D. Gough, S. Oliver, & J. Thomas (Editörler), *An introduction to systematic reviews* (s. 1-16). London: Sage.
- Iqbal, Q., Ahmad, N. H., Nasim, A., & Khan, S. A. R. (2020b). A moderated-mediation analysis of psychological empowerment: sustainable leadership and sustainable performance. *Journal of Cleaner Production*, 262, 121-429. doi: 10.1016/j.jclepro.2020.121429
- Jayarajah, K., Saat, R. M., & Rauf, R. A. A. (2014). A review of science, technology, engineering & mathematics (STEM) education research from 1999–2013: A Malaysian perspective. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 10(3), 155-163.
- Kaçamak, H. & Uygun, Ö. (2022). Yeşil yönetim modeli önerisi. *Sürdürülebilir Çevre Dergisi*, 2(2), 60-65.
- Kara, E. (2019). *Yeşil yönetim ve çevre bilinci: Konaklama işletmeleri için bir modelleme*. Akademisyen Kitabevi: Ankara.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Knight, B., & Paterson, F. (2018). Behavioural competencies of sustainability leaders: An empirical investigation. *Journal of Organizational Change Management*, 31(3), 557-580.
- Koçman, Ö. (2022). *Dünyada ve Türkiye’de petrol sektöründe yeşil yönetim Türkiye için bir model önerisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köşker, Z., & Gürer, A. (2020). Sürdürülebilirlik çerçevesinde yeşil örgüt kültürü. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(1), 88-109.
- Lee, K. H. (2009). Why and how to adopt green management into business organizations? The case study of korean smes in manufacturing industry. *Management Decision*, 47(7), 1101-1121. doi: 10.1108/00251740910978322
- Lin, T. C., Lin, T. J., & Tsai, C. C. (2014). Research trends in science education from 2008 to 2012: A systematic content analysis of publications in selected journals. *International Journal of Science Education*, 36(8), 1346-1372.
- Maguate, G. (2024). Understanding sustainable leadership: A review and forward outlook. *International Multidisciplinary Journal of Research for Innovation, Sustainability, and Excellence*, 1(6), 573-582. doi: 10.5281/zenodo.11519443
- Mashau, D. (2023). The cloth of Elijah: reimagining sustainable leadership in the context of uncertainty. *Verbun et Ecclesia*, 44(1), 1-6.
- Molina-Azorin, J. F., Claver-Cortes, E., Lopez-Gamero, M. D., & Tari, J. J. (2009). Green management and financial performance: a literature review. *Management Decision*, 47(7), 1080-1100. doi: 10.1108/00251740910978313

- Norren, D., & Beehner, C. (2021). Sustainability leadership, UNESCO competencies for SDGS, and diverse leadership models. *International Journal of Development and Sustainability*, 10(1), 24-49.
- Norton, T. A., Parker, S. L., Zacher, H., & Ashkanasy, N. M. (2015). Employee green behavior: A theoretical framework, multilevel review, and future research agenda. *Organization & Environment*, 28(1), 103-125. doi: 10.1177/1086026615575777
- Suri, H., & Clarke, D. (2009). Advancements in research synthesis methods: From a methodologically inclusive perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 395-430
- Taylor, S. R. (1992). Green management: The next competitive weapon. *Futures*, 24(7), 669-680.
- Turan, T. B. (2023). The effects of green transformational leadership on the green behaviour of business, the environment and the green performance. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (61), 31-53. doi: 10.53568/yyusbed.1337949
- Uslu, Y. D., & Kedikli, E. (2017). Sürdürülebilirlik kapsamında yeşil insan kaynakları yönetimine genel bir bakış. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 52(3), 66-81. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.17.12.694
- Yangil, F. M., & Şahin, M. D. (2019). Sürdürülebilir liderlik ölçeği: geçerlik ve güvenirlik analizi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(5), 2124-2147. doi: 10.15295/bmij.v7i5.1276
- Yazar, F.B. (2023). Öğretmenlerin görüşlerine göre sürdürülebilir liderlik ve okullarda hayat boyu öğrenme kültürü arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, N. (2023). Sürdürülebilir liderlik: bir ölçek uyarlama çalışması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yoğurtçu, F., & Tamer, E. T. (2024). Sürdürülebilir liderlik: 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri üzerine bir araştırma. Ş. Sevim (Ed.), *Güncel işletmecilik araştırmaları 5* içinde. Eğitim Yayınevi.
- Yollu, S. (2017). Okul müdürlerinin sürdürülebilir liderlik stratejilerini uygulama düzeyleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüce, E.M. (2020). Döngüsel ekonomi ve yeşil yönetim uygulamalarının inovasyon üzerinden firmanın büyüme performansı üzerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yücebalkan, B. (2019). Yeşil yönetim anlayışı bağlamında işletmelerde yeşil maliyet ve yeşil kar/zarar kavramları üzerine bir tartışma, 2. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Kongresi Tam Metinler Kitabı*. <http://ichus.org/wp-content/uploads/2019/12/Tam-Metinler-Kitabı-son.pdf>, 1-11 adresinden erişildi.